

Biuletyn Instytutu Wolności

nr 14 / marzec 2017

Przedsiębiorczość zaczyna się w szkole

Strach pomyśleć, co by się stało, gdyby sygnały dotyczące strategii życiowych młodych Polaków okazały się prawdziwe. Dane wskazują bowiem na osłabienie przedsiębiorczego ducha w naszym społeczeństwie. Dokąd ponure prognozy „co z nimi będzie?” są tylko objawem tradycyjnej nieufności starszego pokolenia do wyborów życiowych młodzieży, dotąd możemy traktować je z przymrużeniem oka i wierzyć, że kolejny raz zaskoczy nas kreatywność, śmiałość i zdolność do samoorganizacji kolejnych roczników. Trzeba wierzyć, że młodzi Polacy, poradzą sobie w dorosłości lepiej niż się spodziewamy – jako ludzie biznesu, działacze pozarządowi i liderzy zmian w swoich lokalnych społecznościach. *Czytaj dalej na stronie drugiej*

Partner główny

getBACK

facebook

Patronat nad projektem „Przedsiębiorczy w życiu i w szkole” objęło Ministerstwo Rozwoju

MINISTERSTWO
ROZWOJU

 Instytut Wolności
Bezpieczna Przyszłość dla Polski

W Instytucie Wolności już od trzech lat prowadzimy badania teoretyczne, eksperymenty i wdrożenia na dużą skalę, zmierzające do wzmocnienia programów kształtowania postaw przedsiębiorczych wśród dzieci i młodzieży.

Lata 80. i 90. ubiegłego stulecia upłynęły w Polsce pod znakiem eksplozji przedsiębiorczości. Z raportów Ministerstwa Rozwoju wynika, że trend wzrostowy utrzymuje się i straty kryzysu z lat 2009-2010 odrobiliśmy już z dużą nadwyżką. **Odbieramy jednak sygnały studzące optymizm na przyszłość, o których opowiada Instytutowi Wolności socjolożka z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, prof. Krystyna Szafranec.**

W Instytucie Wolności już od trzech lat prowadzimy badania teoretyczne, eksperymenty i wdrożenia na dużą skalę, zmierzające do wzmocnienia programów kształtowania postaw przedsiębiorczych wśród dzieci i młodzieży. Już ponad sto szkół z całej Polski, wśród których są zarówno elitarne warszawskie licea, jak i szkoły z małych miejscowości, przystąpiło do projektu, by wdrażać działania z naszego poradnika *Przedsiębiorczy w szkole i w życiu*. Do końca tego roku szkolnego nasz program obejmie tysiące klas i szkół, w których dyrektorzy, nauczyciele i wychowawcy chcą wprowadzać innowacyjne, a już wypróbowane sposoby rozwijania pożądaných kompetencji przedsiębiorczych i przekazywania praktycznej wiedzy ekonomicznej.

Polska szkoła, stojąca u progu reformy edukacji, potrzebuje skupiać się na wdrażaniu innowacji edukacyjnych, które zwiększą efektywność kształtowania pożądaných postaw i nauczą uczennice oraz uczniów samodzielnego planowania swojej zawodowej przyszłości w oparciu o solidną wiedzę i dobre wzorce. Mamy szczęście, że nie jesteśmy w staraniach o to sami. **O tym, jak innowacje edukacyjne mogą działać w każdym aspekcie życia szkoły opowiada Małgorzata Kwiatkowska**, wicedyrektorka Szkoły Podstawowej im. Samuela Bogumiła Lindego w Warszawie, która jest z nami od początku tego przedsięwzięcia.

Projekt *Przedsiębiorczy w szkole i w życiu* Instytutu Wolności wspierają nasi sponsorzy – GetBack oraz Facebook. GetBack, działając w wymagającej społecznie branży windykacji należności kieruje się przekonaniem, że bardziej świadomi i odpowiedzialni konsumenci lepiej odnajdą się zarówno w roli wierzycieli, jak i dłużników. Dzięki lepszej edukacji ekonomicznej i kształtowaniu postaw przedsiębiorczych bardziej racjonalnie będą planować swoje wydatki i spłaty zobowiązań. Facebook, startup-kolos z Doliny Krzemowej, pomaga stawiać pierwsze kroki w cyfrowej gospodarce każdemu, kto ma odwagę podjąć ryzyko związane z własnym biznesem. Merytorycznie wspierały nas też Fundacja Młodzieżowej Przedsiębiorczości oraz Polskie Towarzystwo Studiów nad Przyszłością.

Polecamy Państwa lekturze ten numer Biuletynu Instytutu Wolności z przekonaniem, że przedsiębiorczość kształtuje się w dzieciństwie, a zaczyna się w szkole – miejscu intensywnej wtórnej socjalizacji. Dlatego dla bezpiecznej przyszłości Polski tam właśnie musimy intensywnie kształtować potrzebne do bycia przedsiębiorczym postawy.

„Cudze pieniądze – kredyty bankowe oraz zobowiązania wobec pozostałych wierzycieli – są ważnym elementem życiowej układanki, ponieważ pomagają konsumentom w realizacji osobistych i rodzinnych planów, zaspokajaniu potrzeb i dążeniu do samorealizacji.”
Konrad Kąkolewski

Przesłanie sponsora – GetBack S.A.

Nasza gospodarka potrzebuje przedsiębiorczych obywateli – niezależnie, czy wybiorą drogę własnego biznesu, pracy na etacie, czy działalności społecznej. Przedsiębiorczość, która obejmuje między innymi poleganie na sobie i twórcze podejście do rzeczywistości, przejawia się w dobrych decyzjach podejmowanych na co dzień. Jedną z dziedzin, w której Polacy do podejmowania dobrych decyzji potrzebują zarówno wiedzy, jak i racjonalnej postawy są finanse osobiste.

Cudze pieniądze – kredyty bankowe oraz zobowiązania wobec pozostałych wierzycieli – są ważnym elementem życiowej układanki, ponieważ pomagają konsumentom w realizacji osobistych i rodzinnych planów, zaspokajaniu potrzeb i dążeniu do samorealizacji. Dlatego należy traktować je szczególnie poważnie. Trudno wcielać w życie przedsiębiorcze zamiary bez wiarygodności kredytowej, na której opiera się dobre imię człowieka w relacjach gospodarczych – przypominał o tym już Benjamin Franklin, którego portret słusznie znajduje się na banknocie studolarowym. Tymczasem według Infomonitora BIG na przestrzeni ostatniego roku suma niespłaconych zobowiązań konsumenckich w Polsce wzrosła o ponad 20 proc. i zbliżyła się do 50 mld zł. Zjawisko to, które jako firma zajmująca się windykacją należności obserwujemy z bardzo bliska, budzi obawy i świadczy o tym, że w sferze świadomości ekonomicznej jest jeszcze wiele do zrobienia. Pozytywne postawy nie powstają z dnia na dzień, a sumienne podejście do zobowiązań i umiejętność planowania kształtują się w młodym wieku. Przedsiębiorczość zaczyna się w szkole – musimy więc zadbać o to, by szkoła pomagała w wychowywaniu dzieci i młodzieży na odpowiedzialnych uczestników życia gospodarczego.

Cieszę się, że GetBack S.A. – już kolejny rok – może być partnerem tego realizowanego przez Instytut Wolności projektu, który na coraz szerszą skalę zmienia sposób, w jaki szkoły kształtują postawy przedsiębiorcze. Dyrektorzy szkół i nauczyciele chwalą poradnik „Przedsiębiorczy w szkole i w życiu”, w którego wydaniu pomogła Spółka GetBack, a to napawa mnie nadzieją, że będzie on szeroko wykorzystywany. Wierzę, że w przyszłości przyczyni się on do tego, że dorośli Polacy będą podejmowali racjonalne decyzje finansowe, co wpłynie na ich życie osobiste oraz na rozwój naszej gospodarki.

Konrad Kąkolewski
Prezes Zarządu GetBack S.A., partner projektu

Kacper Nosarzewski, ekspert Instytutu Wolności, członek zarządu 4CF Strategic Foresight

Przedsiębiorczość. Lekcja życia i lekcja przyszłości

Kiedy blisko trzy lata temu wchodziły w życie przepisy usuwające z półek szkolnych sklepików słodkie bułki i inne niezdrowe produkty, komentatorzy półzartem sugerowali, że wpłynie to na wzrost przedsiębiorczości młodych ludzi, którzy będą przemyślać drożdżówki i chipsy do szkół. Jakkolwiek wizja osoby przedsiębiorczej zawarta w takiej prognozie jest może nieco dwuznaczna, wyraża się w niej ważne założenie, że dzieci i młodzież umieją radzić sobie z przeszkodami ekonomicznymi i że będą w stanie własną przedsiębiorczością poprawić rzeczywistość, która nie odpowiada ich oczekiwaniom. Skoro wierzymy w rynkowe zdolności młodzieży szkolnej i jej racjonalność, to co sprawia, że po zakończeniu edukacji wielu Polaków nie radzi sobie jednak zbyt dobrze z zarządzaniem domowymi finansami i nie potrafi dokonać dobrych wyborów zawodowych lub biznesowych?

W tym samym czasie odbywałem pierwsze rozmowy z dyrektorami szkół, którzy odpowiedzieli na zaproszenie Instytutu Wolności i zgodzili się współtworzyć nowy poradnik, przedstawiający najlepsze wypróbowane praktyki, nakierowane na podnoszenie kompetencji przedsiębiorczych uczniów. Zaciekało mnie, że moi rozmówcy nie skupiali się na wiedzy ekonomicznej, ani na nauczaniu przedmiotowym, ale przedstawiali przykłady dzielenia się z uczniami odpowiedzialnością za sprawy życia szkoły, umożliwienia im realizacji własnych projektów lub wychodzenia poza mury szkoły w poszukiwaniu przedsiębiorczych inspiracji. Dzięki doświadczeniom tamtych rozmówców udało nam się wypracować poradnik dla dyrektorów, po który już niedługo potem chętnie sięgnęli dyrektorzy szkół zarówno w metropoliach, jak i w małych miastach oraz wsiach.

Najpierw jednak Instytut Wolności z pomocą ekspertów przeprowadził analizę podręczników do nauczania Podstaw przedsiębiorczości, która przekonała nas o tym, jak wybiórcze i ubogie przygotowanie do życia gospodarczego zyskaliby uczniowie, gdyby uczyli się o nim tylko z książek. Na podstawie prowadzonych w Polsce i na świecie badań na temat osobowości przedsiębiorczej zidentyfikowaliśmy też pełen wachlarz umiejętności i cech, które przekładają się na przedsiębiorcze działania i powodzenie w nich. Wiele z tych kompetencji kształtowanych jest w szkole, ale nie na lekcjach, tylko w czasie przerw, wycieczek, zawodów, konkursów oraz innych wydarzeń szkolnych. Tak samo jest w życiu – przedsiębiorczość nie ogranicza się do kompetencji zawodowych i wiedzy ekonomiczno-prawniczej, ale pozwala w każdej dziedzinie życia osiągać dobre wyniki przez optymalizację kosztów, twórczą współpracę i umiejętność konsekwentnego dążenia do wyznaczonych celów.

Nieodłącznym elementem postawy przedsiębiorczej jest racjonalne planowanie i umiejętność dostosowywania planów do zmieniających się warunków w otoczeniu. W grudniu ubiegłego roku, w toku debaty wizjonerskiej zorganizowanej przez Fundację Rozwoju Systemu Edukacji rozmawiałem z przedstawicielami najważniejszych polskich edukacyjnych ośrodków analitycznych i zgodnie doszliśmy do wniosku, że pewna umiejętność elastycznego odpowiadania na zmiany w otoczeniu, a nawet ich wyprzedzania przez świadomą refleksję nad rozwojem trendów jest

„Aktywizm, myślenie krytyczne i umiejętność współpracy w celu wypracowania odpowiedzi na wyzwania przyszłości przydadzą się uczniom i uczniom szkół w coraz szybciej zmieniającej się rzeczywistości.”

Kacper Nosarzewski

kluczową kompetencją, którą muszą posiadać uczniowie polskich szkół – pracownicy i przedsiębiorcy przyszłości. Dlatego w nowym wydaniu przewodnika Przedsiębiorczy w życiu i w szkole dodaliśmy kilka nowych, z polskiego punktu widzenia, metod wpływających na wzrost „kompetencji w dziedzinie przyszłości”.

Kompetencje w dziedzinie przyszłości to nowe pojęcie, wprowadzane od kilku lat do świata edukacji i kultury przez UNESCO. Obejmuje umiejętności planowania, myślenia strategicznego i kwestionowania założeń, które przydają się nie tylko w życiu zawodowym lub społecznym, lecz także w kształtowaniu indywidualnego losu. Aktywizm, myślenie krytyczne i umiejętność współpracy w celu wypracowania odpowiedzi na wyzwania przyszłości przydadzą się uczniom i uczniom szkół w coraz szybciej zmieniającej się rzeczywistości.

W roku szkolnym 2016/2017 rekomendowane w naszym poradniku działania wdroży już ponad dwa tysiące szkół w Polsce. Wszystko wskazuje na to, że w czasie obecnej reformy edukacji przyda się on bardzo nauczycielom i dyrektorom. Podstawa programowa przedmiotu Podstawy przedsiębiorczości, przedstawiona przez Ministerstwo Edukacji Narodowej, spotkała się z krytycznym odbiorem między innymi Ministerstwa Rozwoju, który wśród wad projektu wymieniał m.in. brak elementów związanych z praktyką życia gospodarczego, na którą my stawiamy nacisk. Szkoły wciąż mogą zrobić więcej, aby wpoić tę wiedzę, te postawy i te potrzebne w życiu umiejętności uczniom. Tym bardziej zachęcamy wszystkich – rodziców, nauczycieli i dyrektorów szkół do przełamywania schematów i wdrażania innowacji edukacyjnych, które przedstawia nasz poradnik.

Poradnik dla dyrektorów szkół każdego poziomu można pobrać bezpłatnie ze strony przedsiębiorczosc.institutwolnosc.pl
<http://przedsiębiorczosc.institutwolnosc.pl/>

„Nieprawdopodobne jak dużo młodzi ludzie i ich rodzice inwestują w wykształcenie, po czym okazuje się, że ich wybór zazwyczaj jest bardzo konwencjonalny i łączy się z niepewnością”

Krystyna Szafraniec

Wywiad z profesorem Krystyną Szafranec Bezpowrotnie utracona przedsiębiorczość? Strategie życiowe młodzieży.

Prof. dr hab. Krystyna Szafraniec jest badaczką edukacji i życia młodzieży, kierowniczką Zakładu Socjologii Edukacji i Młodzieży na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu. Autorka licznych badań, książek i ekspertyz na temat młodzieży i edukacji.

Jak uczniowie szkół u progu dorosłości wyobrażają sobie swoją przyszłość? Czy aspirują raczej do bycia cennymi pracownikami czy przedsiębiorcami?

Prof. dr hab. Krystyna Szafraniec: Prawdę powiedziawszy, młodzi ludzie w Polsce nie wyobrażają sobie tej przyszłości wcale. Wiedzą jedynie, że kluczem do udanej przyszłości jest praca, a tę można uzyskać poprzez dobre wykształcenie, czyli studia wyższe. Stąd myślenie o przyszłości to głównie inwestowanie w takie wykształcenie. Jednak od kilku lat, od kiedy bardzo wyraźnie widać, że dyplom akademicki naprawdę niewiele gwarantuje, obserwujemy w Polsce wyraźny spadek zainteresowania wyższym wykształceniem, co nie jest niczym alarmującym ani dziwnym.

Młodzi ludzie wyciągają dość realne wnioski z obserwacji tego, co się dzieje na rynku pracy z ich starszymi kolegami. Po co się kształcić na uniwersytecie, skoro ono i tak niewiele zmienia. Myślą tak przede wszystkim osoby wywodzące się z rodzin, w których nie ma tradycji inwestowania w długą edukację. Nastąpiło wyraźne osłabienie związku między wyższym wykształceniem a powodzeniem na rynku pracy. Tym niemniej zainteresowanie studiami wyższymi ciągle jest obecne, choć nie wiąże się z jakąś bliżej określoną wizją przyszłości. Jeśli już się ona pojawia, składają się na nią liczne obawy i intuicyjne działania, które mają w założeniu uchronić przed życiową porażką – na wszelki wypadek zrobię dyplom, przejdę dodatkowy kurs by zwiększyć swoje szanse. Ale to się nie układa w żadną przemyślaną całość czy choćby spójny pomysł.

W swoich wyobrażeniach o karierze zawodowej – w większości przypadków – młodzi Polacy są bardzo schematyczni i konwencjonalni. Ani szkoła, ani rodzina, ani nawet nowe media nie pobudzają wyobraźni odnośnie tego, co można by w życiu robić. W czasach bardzo szybkich zmian na rynku pracy i niemożności przewidzenia, jakie zawody pozwolą się na nim odnaleźć za kilka lat, kończy się to tym, że młodzi stawiają albo na standardowe rozwiązania, czyli klasyczne zawody, albo po prostu na dyplom, z dopowiedzeniem „dalej się zobaczy”. Nieprawdopodobne jak dużo młodzi ludzie i ich rodzice inwestują w wykształcenie, po czym okazuje się, że ich wybór zazwyczaj jest bardzo konwencjonalny i łączy się z niepewnością – co właściwie w przyszłości będzie można z tym wykształceniem robić.

Czy jednak nie jest tak, że po prostu dynamika naszej epoki zasadniczo utrudnia planowanie życia i kariery?

K.Sz: Dziś jest to faktycznie bardzo trudne, dodatkowo młodzież jest w tym zadaniu osamotniona.

W przekazie medialnym bardzo intensywnie przebija się nowy wzorzec osobowy – młody przedsiębiorca, start-uper, ktoś kto własną kreatywnością oraz umiejętnościami kształtuje swój los. Jest to wzorzec pozytywny, ale czy zmienia on decyzje edukacyjne i zawodowe uczniów? Czy aspirują do wejścia w taką rolę?

K.Sz: Pomysł na przedsiębiorczość jako wybór dla siebie cieszy się w Polsce dość dużym zainteresowaniem. Zresztą nie tylko w Polsce. Jako pomysł na życie podoba się ponad połowie nastoletniej młodzieży w wielu krajach. Młodzi ludzie podkreślają takie jej walory jak: praca na siebie, a nie na innych, niezależność, wyższe dochody. Dostrzegam w tym myśleniu i daleko posunięty indywidualizm, i kalkulacje, ale i naiwność, brak ekonomicznej wiedzy. Gdy przychodzi co do czego – gdy stają się o kilka lat starsi – ochota na przedsiębiorczość drastycznie spada. Badania ujawniają od 1 do 6 procent tych, którzy rzeczywiście wchodzi w tę rolę, przy czym nie zawsze oznacza ona te najbardziej oczekiwane wzory kariery.

To dosyć charakterystyczne dla współczesnej młodzieży, która ucieka przed niepewnością i ryzykiem w kierunku pracy oferowanej, etatowej. Jeszcze kilka lat temu polowanie na pracę czy pracę tymczasową nie wywoływały niechęci czy obaw wśród młodzieży. Odnajdywano w nich nawet wiele pozytywnych cech – brak jednostajności, możliwość sprawdzenia się, większe dochody. Dziś preferencje młodych dotyczą pracy stabilnej, bezpiecznej, co pokazuje, że ryzyko, które cechuje współczesność, w tym zwłaszcza rynek pracy, na tyle doskwiera ludziom młodym, że wolą pracę mniej obiecującą, gdy idzie o rozwój kariery zawodowej, ale bezpieczną, zdejmującą z nich nieustanną troskę o dalsze zatrudnienie.

Jaką pomoc oferuje w odpowiedzi na to zjawisko polska szkoła?

K.Sz: Żadnych działań w tym kierunku szkoła nie podejmuje. Jakkolwiek temat nie jest dogłębnie przebadany, nie widzę żadnych rozwiązań systemowych ani programów, które mogłyby pozytywnie wpływać na przedsiębiorczość młodzieży. Przedmiot Podstawy przedsiębiorczości niczego nie załatwia, zwłaszcza jeśli jest traktowany tradycyjnie – jako wkuwanie pewnej encyklopedycznej i przestarzałej wiedzy.

Edukacja szkolna może mieć bardzo ważny, ale jedynie wspomagający charakter. Potrzebne są niekonwencjonalne pomysły na pracę wychowawczą w tym obszarze. Wykazanie perswazji i odwagi w krytycznym podejściu do konsumpcyjnego stylu życia, kojarzącego się młodemu człowiekowi z dobrobytem, używaniem, przyjemnością, a nie z pracą, ryzykiem.

Młodzi ludzie nie mają pojęcia jak się dochodzi do dobrobytu i jak wiele trzeba zaryzykować, by przebić innych poziomem czy niekonwencjonalnym sposobem życia. Dzisiejsza kultura przede wszystkim pokazuje owoce sukcesu, nie zaglądając w jego recepturę i w jego przebieg. Młodzi ludzie nie są socjalizowani do kreatywności i ryzyka, nie są uczeni rozpoznawania społecznych potrzeb, a to raczej podstawowe wymogi przedsiębiorczości.

Czy może mieć to związek z transformacją?

K.Sz: Zamknęłam właśnie projekt obejmujący dziewięć postkomunistycz-

„Przedmiot Podstawy przedsiębiorczości niczego nie załatwia, zwłaszcza jeśli jest traktowany tradycyjnie – jako wkuwanie pewnej encyklopedycznej i przestarzałej wiedzy.”

Krystyna Szafranec

nych krajów, w tym takie kraje spoza Unii jak Rosja czy Chiny i Wietnam. W zakresie przedsiębiorczości Polska wygląda nieco lepiej od innych krajów. Charakteryzuje się nią 5-6% młodych Polaków.

Ale ważne jest czy reprezentują oni biznes z pomysłem na rozwój, czy to, co możemy nazwać samozatrudnieniem. Gdyby przedsiębiorczość traktować w ten drugi sposób, to w krajach takich jak Rosja, Chiny czy Wietnam są całe rzesze ludzi pracujących na własny rachunek. Są to osoby, którym nikt, żaden pracodawca, ani państwowy, ani prywatny, nie oferuje umowy o pracę, osłon socjalnych, a państwo, by uniknąć złych statystyk, wprowadza właśnie formę samozatrudnienia. Można powiedzieć, że tam jest bardzo dużo ludzi, którzy prowadzą biznes rozumiany jako zdobywanie pieniędzy na własną rękę. Nierzadko oznacza działanie w szarej strefie. W Unii Europejskiej, mówiąc o przedsiębiorczości mówimy zazwyczaj w kategoriach wyborów pozytywnych, za którymi stoi jakiś rozwojowy pomysł na biznes. Takie rozróżnienie utrudnia porównania między tymi krajami.

Małgorzata Kwiatkowska, dyrektor Szkoły Podstawowej im. Samuela Bogumiła Lindego

Kształtowanie postaw przedsiębiorczych u dzieci na etapie pierwszych klas szkoły podstawowej

Wysyłając dziecko do szkoły, każdy rodzic ma nadzieję, że szkoła zaopatrzy młodego człowieka w cechy i umiejętności potrzebne mu do funkcjonowania w przyszłym, dorosłym życiu zawodowym. Oprócz wysokiego poziomu nauczania, który zagwarantować ma zdanie do wymarzonej szkoły znajdującej się na kolejnym szczeblu edukacyjnym, rodzice najczęściej zwracają uwagę na poziom nauczania języków obcych. To one mają być gwarantem przyszłego sukcesu. Tymczasem to, co przede wszystkim ma wpływ na osiągnięcie przyszłych sukcesów, na umiejętność wykorzystania wszystkich informacji, które uczeń zdobywa, to cechy charakteru i postawy, które szkoła już od najmłodszych klas może formować. Zespołem takich cech jest przedsiębiorczość rozumiana między innymi jako zdolność do poszukiwania twórczych rozwiązań i ulepszeń, umiejętność wykorzystywania pomysłów oraz wykorzystywania okazji do ich realizacji, umiejętność planowania działań oraz dążenie do ich wdrażania, kreatywność, innowacyjność oraz zdolność do przystosowywania się do zmieniających się warunków.

Powstaje pytanie: jak szkoła może to zrobić? Jakie działania wprowadzone do programu szkoły spowodują rozwijanie się zespołu takich właśnie cech?

W Szkole Lindego zdecydowaliśmy się na wprowadzenie wielu różnych, programowych rozwiązań. Jest to zarówno dobór metod nauczania, organizacja tygodnia pracy, jak i danie przestrzeni na przedsiębiorcze działania. Aby móc uczyć dzieci szukania twórczych ulepszeń, konieczne jest najpierw uświadomienie dzieciom ich procesu nauczania. Tydzień pracy w naszej szkole rozpoczyna się od planowania działań, a kończy się podsumowaniem i omówieniem tego, co w danym tygodniu uczniowi udało się wykonać. Samodzielna odpowiedź na pytanie: co mogłem zrobić inaczej, aby wykonać powierzone zadanie jeszcze lepiej, jest kluczem do kształtowania twórczej postawy, otwartej na poszukiwanie nowych rozwiązań oraz ulepszeń. Ponadto, podczas codziennych zajęć, już w klasach 0-3 uczniowie uczą się pracować w grupach oraz parach. Dobór par często bywa narzucony przez nauczyciela i jest rotacyjny, by umożliwić uczniom pracę ze wszystkimi uczniami z klasy. Taka zmienność pomaga przystosowywać się do nowych warunków i wykonywać pracę niezależnie od cech osobowościowych partnera z którym przyszło dziecku pracować.

Jedną z często stosowanych metod pracy w naszej szkole, począwszy od klasy 0, jest praca metodą projektów badawczych, która pozwala na zindywidualizowanie pracy dzieci, aktywizowanie ich, zachęcania do dogłębnego badania wybranego przez nie tematu. Badanie to polega na obserwacji, zadawaniu pytań, prowadzeniu doświadczeń, eksperymentów, stawianiu hipotez i przewidywaniu. Bardzo ważnymi umiejętnościami, które dzieci ćwiczą w trakcie realizacji projektu są: odgrywanie ról, wytrwałość, interakcja, rozwiązywanie konfliktów, wspieranie rówieśników. Każdy projekt składa się z trzech etapów. I etap polega na zainicjacji

„Uczniowie w naszej szkole tworzyli już m.in szkolną bibliotekę, zakładali restaurację, planowali podróż dookoła świata czy zakładali ogródek szkolny.”

Małgorzata Kwiatkowska

waniu tematu bliskiego dzieciom wraz ze stworzeniem siatki dotyczącej obecnego zasobu wiedzy oraz przygotowaniem listy pytań do projektu. II etap to działalność badawcza uczniów oraz zdobycie przez nich nowych informacji. Końcowy etap stanowi ewaluacja, która jest realizowana w formie prezentacji, wystawy zdjęć przedstawiających poszczególne etapy realizacji projektu, przedstawienia teatralnego, książki czy folderu. Każda klasa realizuje zazwyczaj 1-2 projekty w semestrze. Uczniowie w naszej szkole tworzyli już m.in szkolną bibliotekę, zakładali restaurację, planowali podróż dookoła świata czy zakładali ogródek szkolny. Co ważne wszystkie te projekty wymagały od dzieci samodzielnego odkrywania pewnych prawd, jak chociażby konieczności oszacowania odpowiedniej ilości pieniędzy potrzebnych do tego, by przedsięwzięcia mogły dojść do skutku, zastanowienia się w jaki sposób można pozyskać potrzebne do realizacji projektu środki i materiały.

Oprócz pracy metodami aktywizującymi, w szkole jest przestrzeń na działania charytatywne, w które włączają się również rodzice uczniów. Takie działania pozwalają dzieciom realizować nie tylko ciekawe, wybrane przez siebie inicjatywy, jak w przypadku metody projektowej, ale prowadzić działania, które są potrzebne i ważne społecznie. Raz w roku tworzymy charytatywny kiermasz, a pomysłowość uczniów dotycząca sposobów zbierania funduszy nie ma granic.

Instytut Wolności jest niezależnym politycznie think-tankiem. Instytut tworzy idee i rzetelną wiedzę z najwybitniejszymi przedstawicielami biznesu, nauki i polityki; realizuje projekty, które mają wpływać na rzeczywistość, poprawiać jakość elit i debaty publicznej, upowszechniać strategiczne myślenie o Polsce i otaczającym ją świecie.

Czekamy na Państwa reakcje: biuro@instytutwolnosci.pl

Zapraszamy na nasze strony:

www.instytutwolnosci.pl

www.facebook.com/instytutwolnosci

www.twitter.com/instwolnosci

www.instytutwolnosci.salon24.pl

Zespół redakcyjny:

Maciej Piotrowski

Przemysław Barański

Jeśli cenisz działalność Instytutu Wolności...

Jeśli zależy Ci na wysokiej jakości raportach, ciekawych konferencjach nadających ton debacie publicznej...

Prosimy o wsparcie Instytutu poprzez przekazanie darowizny na cele statutowe.

Twoje wsparcie umożliwi nam utrzymanie niezależności i bezstronności w dalszej działalności.

Przełącz darowiznę:

Fundacja Instytut Wolności

ul. Hoża 27/14, 00-521 Warszawa

nr konta: 13 1090 2851 0000 0001 1924 2365

Tytułem: "Darowizna na cele statutowe"

Instytut Wolności
Bezpieczna Przyszłość dla Polski

www.instytutwolnosci.pl